

Valentina Demyanenko, Oleksandr Serezhnykov. State of the art research activation sheet Junior Academy of Sciences Ukrain.

In the article the problems intensify research students Junior Academy of Sciences of Ukraine. Describe the approaches and means of forming the system of value orientations of students, creating conditions of pedagogical influence on self-development and self-realization in future careers, forming research, subject and general competencies young man.

Keywords: *school education, non-formal education, creativity, educational process Junior Academy of Sciences of Ukraine, the intensification of research students, active students.*

УДК 159.928.22

Єнотаєва Л.Є., Володченко А.Є.

**ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОСТІ УЧНІВ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У КОНТЕКСТІ
СУБ'ЄКТНО-ВЧИНКОВОЇ ПАРАДИГМИ**

У статті аналізуються особливості психолого-педагогічного проектування особистісного розвитку обдарованості учня загальноосвітнього навчального закладу на основі суб'єктно-вчинкової парадигми системи освіти.

Ключові слова: *суб'єктно–вчинкова парадигма освіти, технології проектування особистісного розвитку обдарованості учня, навчально-виховний процес.*

Постановка проблеми. Сучасну духовну кризу в українському суспільстві можна охарактеризувати як антикризис. Він означає втрату багатьма соціальними суб'єктами, тобто людьми потреби і здатності до духовного очищення й піднесення. Антикатарисис на рівні всього суспільства – це тотальне зниження в ньому позитивного відношення до головних умов

збереження та розвитку людини. Мова йде сьогодні про те, що для значної частини наших співвітчизників основні людські цінності життя, здоров'я, праці, суспільство, держава, творчість, пізнання, всебічний розвиток тощо перестали виконувати роль духовних домінантів.

У період антикатарсиса в нашій державі:

- спостерігається відхід від конструктивних суспільно-політичних та духовно-культурних цінностей;
- швидко зникають колективні і гуманістичні настанови свідомості в більшості людей;
- поширюється егоїстична й споживацька їх мораль;
- виникає індіферентне ставлення частини людей до ідентифікації з суспільством;
- абсолютизуються переваги матеріального над духовним і т. п.

Духовний антикатарсис нашого суспільства можна і потрібно як найшвидше зупинити. Для цього існує багато ефективних шляхів і засобів. Один з них є повернення до соціальної пам'яті національних та вселюдських вартостей, гуманістичних норм життя та діяльності через розбудову нової педагогічної освітньої системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія педагогіки знає багато різноманітних педагогічних систем їх можна розмістити в повному порядку за підходами їх створення: від педоцентричних до соціоцентричних. У кожній з них, закладена своя парадигма (принцип) організації та проведення освітнього процесу. Так при соціоцентричному підході, орієнтація іде на авторитаризм (Гегель, Кант, Герbart); при педоцентричному – на власний потенціал особи (Аристотель, Ж.Ж. Руссо, К. Роджерс, Е. Фром).

Прикладом першого підходу (соціоцентричного) є освітні педагогічні системи: Японії, Китаю, Росії тощо. До соціоцентричного підходу відноситься і наша традиційна класно-урочна освітня система, за якою продовжують працювати загальноосвітні навчальні заклади України. Вона мало чим

відрізняється від освітньої системи, що панувала в нас у часи існування Радянського Союзу. Наприклад, всім відома педагогічна система А.С. Макаренка тощо.

До другого підходу (педоцентричного) відносяться освітні системи створені в країнах: США, Англія, Франція тощо, тобто у основному це у європейських державах. Прикладом другої може слугувати система М. Монтесорі «Будинок вільної дитини», а також освітні технології, що ґрунтуються на Вольдорфській педагогіці, «Школа успіху і радості» С. Френе та інші.

Для розуміння відмінностей цих двох педагогічних підходів розглянемо їх у порівнянні (див. табл.1).

Таблиця 1.

Порівняльна характеристика соціоцентричної і педоцентричної моделей підходів до створення освітніх систем

Параметри моделі	Мета	Принципи	Критерії	Зміст	Методи
Соціоцентрична	«Модель особистості» у формі соціального замовлення	Уніфікація, оптимізація	Кодекс норм, і поведіркових характеристик	Єдині універсальні програми	Авторитарні
Педоцентрична	Реалізація індивідуальних потреб розвитку, самореалізація	Творча самореалізація	Мотиваційна сфера, творчі якості	Відсутність завчасно спроектованих програм	Гуманістичні

Виклад основного матеріалу. Ще, Жан-Жак Руссо (1712-1778) розвив один із перших ідею про те, що педагог не повинен нав'язувати учню свої погляди, повинен надавати можливість рости і розвиватись вільно «Природа бажає щоб діти були дітьми перш ніж вони стануть дорослими. У дитини свої, їй властиві способи бачити, думати і почувати; немає нічого безглуздіше змінювати їх нашими».

Також в роботах Марії Монтесорі (1870-1952), було підтримано ідею про недопустимість насильства над дитиною. Авторкою була поставлена вимога для педагогів, поважати особистість вихованця. Тому основним лозунгом діяльності

педагогів країн Європи стає девіз Монтессорі: «допоможи мені це зробити самому».

В результаті, пошуку компромісів (друга половина (XX століття) появляються роботи В. О. Сухомлинського «Серце віддаю дітям» та О. О. Гофмана, який створив у 1988 році Тимчасовий науково-дослідний колектив «Базова школа». Роботи: «Педагогіка свободи і педагогіки примусу»; «Педагогічна підтримка» тощо. Розуміння виховання як діяльності на вільному саморозвитку особистості та її психолого-педагогічної підтримки стало основним підґрунтям розбудови нової педагогічної системи: свободоцентричної.

У 1991 році під керівництвом доктора педагогічних наук О.В. Киричука на базі Донецької середньої школи № 30 (директор О. Калугін) було розпочато експеримент під назвою «Школа розвитку» де була опрацьована Концепція організації навчально-виховного процесу в школі розвитку. В основу даної концепції було покладено системно-суб'єктний підхід до процесу становлення і розвитку життєвої активності, гуманістичної спрямованості особистості, яка в своїй діяльності керується культурно-національними та загальнолюдськими цінностями.

Цей підхід – був альтернативою до без суб'єктності, що позбавляє людину права на вільний вибір життєвого шляху, права на індивідуальне самовираження, саморозвиток, самореалізацію, творчість, тобто була спроба створити систему альтернативну тоталітарному підходу до вирішення проблем виховання і освіти.

Продовженням наукової та експериментальної роботи, з апробації та створення альтернативної освітніх підходів стало створення нової системи психолого-педагогічного проектування особистісного розвитку учня. Робота з створення даної освітньої системи на основі педоцентричного підходу була розпочата у 1999 році на базі Луцької гімназії №4 ім. М. Левицького та через півтора року була схвалена на засіданні Президії Академії педагогічних наук України (22.05.2001р). За результатами та поданням Президії був виданий наказ

МОН України про включення в наукову-дослідну роботу ще 39 загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів різного типу з 20 регіонів України (наказ МОН України від 28.09.2001р № 665). Крім того за період науково-дослідної діяльності (2001-2007р) було створено ще 116 експериментальних майданчиків на регіональному рівні (накази обласних управлінь освіти).

За результатами п'ятирічної науково-дослідної роботи була проведена наукова експертиза в експериментальних навчальних закладах, та за поданням Президії Академії наук України був виданий наказ МОН України від 06.07.2007 року № 680 (пункт 2.2.) про широке впровадження виховної освітньої системи «Психолого-педагогічного проектування соціального розвитку учнів загальноосвітніх навчальних закладів» в усіх загальноосвітніх навчальних закладах системи освіти України при умові спеціальної підготовки педагогічних кадрів.

З метою створення цілісної системи проектування навчально-виховного процесу даний напрям експериментальної роботи було продовжено (2007-2012 рр.) в 39 загальноосвітніх навчальних закладах за новою темою: «Проектування особистісно-розвивального змісту навчально-виховного процесу» згідно відповідних наказів МОН України.

Результатом апробації даної системи та продовження удосконалення напрацьованих технологій у двох наступних науково-дослідних темах, що були реалізовані (2012-2015р) в Інституті обдарованої дитини НАПН України, створено освітня система «Соціально-педагогічне проектування особистісного розвитку учня».

Система соціально-педагогічного проектування особистісного розвитку учня створювалась в контексті суб'єктно-вчинкової парадигми системи освіти.

Саме суб'єктно-вчинковий підхід в розвитку особистості, як стверджують останні дослідження з проблем психіки людини, дає змогу детермінізувати не лише зовнішні умови, а й внутрішні форми особистісного розвитку. Бути суб'єктом розвитку – значить бути джерелом активності, дії, думки, цінностей,

смислів, хотіти і могли починати причинний ряд із самого себе, виходити за межі наперед визначеного, бути спроможним відповідально перетворювати світ і себе в цьому світі за власними проектами, враховуючи природні і соціальні закони світобудови (Романець В.А., Шатенко В.О. та інші).

Суб'єктно-вчинкова парадигма освіти дає змогу освітянам загальноосвітнім навчальним закладам проводити диференціацію та інтегрування з різних напрямків психолого-педагогічних наук, зорієнтувати науковців і практиків на дослідження людини як цілісної, активної, автономної істоти, на рівні свідомості і діяльності, свідомого і несвідомого, форми і змісту психічного життя, суперечливого єдності тіла, душі і духу, індивідуального і суспільного, біологічного і соціального в динаміці їхнього зв'язку.

До педагогічної системи в контексті суб'єктно-вчинкової парадигми в системі освіти відносяться наступні взаємозв'язані поняття: виховання, освіта, розвиток.

Виховання – частина педагогічного процесу, в якому в процесі організації енерго-психо-інформаційного середовища, окремих видів діяльності та спілкування, відбувається становлення й розвиток особистості.

Освіта – частина педагогічного процесу, в якому, в процесі організації освітнього простору, відбувається засвоєння совокупності систематизованих знань, умінь і навичок, що сприяють формуванню Я-концепції особистості.

Розвиток – процес і результат кількісних і якісних змін у фізичній, психічній, соціальній і духовній сфері.

Як результат ми на початку XXI століття маємо три концепції освіти: предметно-орієнтовану, особистісно-орієнтовану та особистісно-розвивальну.

За предметно-орієнтованою концепцією режим освіти (учіння) характеризується процесами відображення: повторення, відтворення переданих педагогом знань з окремих предметів і досвіду поведінки.

Основними методами є вимога, навіювання, вправа, покарання і т.п. У особистісно-орієнтованій концепції освіти втілюється гуманістично парадигма, основи якої заклав Сократ (469-399 до Р.Х.). Саме він заклав

філософську основу гуманістичної педагогіки, в центрі якої стоїть людина, що потребує не простої освіти шляхом наuczіння (тобто передачі істини), а освіти, яка б надавала можливість пошуку людини смислу життя, через пізнання себе. Основними цінностями, що заклав Сократ у підходах до педагогічної діяльності це – душа, особистість, свобода, вибір, самостійність, самовизначення. Ці цінності стали актуальними в кінці XIX століття і знаходять своє відображення в особистісно-орієнтованій педагогіці сьогодення.

В особистісно-розвивальна концепція освіти, була започаткована І.Г. Пестолоцці (1746-1827) вважається загальною метою виховання створення умов для всебічного розвитку людської природи, прояву в дітях «істинної людяності».

Учень Пестолоцці Ф. Гребель (1782-1852), займаючись процесом індивідуального розвитку дітей, увів у педагогіку поняття «саморозвитку» одне з багатьох термінів особистісно-розвивальної педагогіки, розглядаючи його як процес виявлення в дитини божественного початку «духовного Я».

Адольф Дістервег (1790-86) вважав, що вищий ступінь стану душі дитини складає *розвиток здатності до вільного самовизначення*. При цьому душа дитини, хоч і збуджується зовнішніми враженнями, але вже не підкоряється їм, слідує своєму вільному рішення.

З позиції саморозвитку, як головної рушійної сили розвитку особистості, на думку Шарлоти Бюлер (1893-1974 Австрія, США) є потреба особистості у самоздійненні до актуалізації того, що міститься в якості потенцій. Пояснюючи свою думку А. Маслоу у своїй концепції само актуалізації пропонує таку трактовку природи людини, людина від природи хороша і здатна до самовдосконалення, люди свідомі і розумні істоти, сама сутність людини постійно рухає її в напрямку особистісного росту, творчості і самодостатності.

Ієрархія потреб по А. Маслоу, являє собою піраміду від низьких потреб (нужд) до вищих потреб (потреби росту, зростання). Відповідно до А. Маслоу тенденція до само актуалізації складає сутність, ядро особистості, це є

прагнення людини втілювати, опредмечувати себе, свої здібності, свою сутність. Але реалізувати, втілити себе людина може лише в діяльності.

Людина самореалізується в діяльності, і змістом потреби в діяльності є потреба в самореалізації. Потреба в діяльності і потреба в самореалізації є єдиними для особистості.

Висновки. На основі вище сказаного, можна зробити висновок, що суб'єктно-вчинкова парадигма в системі освіти є перспективним науковим напрямком для науковців та практиків. Технології роботи з даного напрямку можуть суттєво вплинути на особистісний розвиток учнів загальноосвітніх навчальних закладах в тому числі обдарованих. Учителю, якій прагне до особистісного зростання, не обійтися без створення нових психолого-педагогічних технологій на основі педоцентричних підходів в освітній системі.

Список використаної літератури

1. Гарбузов В.И. Практическая психотерапия, или вернуть ребенку и подростку уверенность в себе, истинное достоинство и здоровье. _Санкт-Петербург: АЦ «Сфера», 1994, 160 с.

2. Киричук В. О., Єнотаєва Л. Є. Соціально-педагогічне проектування як компонент практичної діяльності в системі освіти / Киричук В.О., Єнотаєва Л.Є. // Навчання і виховання обдарованої особистості: теорія та практика: зб. наук. пр. / [ред. кол.: Волощук І.С.(гол. ред.), Буров О.Ю., Бурда М.І. та інші]; Інститут обдарованої дитини НАПН України. – К., 2013. – Вип. №1 (10). – С. 54-61.

3. Соціально-педагогічне проектування розвитку обдарованості учнів в системі навчально-виховного процесу // за загал. ред. В.О. Киричука. – К.: Інститут обдарованої дитини, – 2014.– 192 с.

4. Фопель К. Как научить сотрудничать? Психологические игры и упражнения: Практическое пособие / Пер. с нем. В 4. М.: Генезису, 1998-160 с.

Людмила Енотаева, Алла Володченко. Личностное развитие одаренности учеников общеобразовательных учебных заведений в контексте субъектно - поступков парадигмы.

В статье анализируются особенности психолого-педагогического проектирования личностного развития одаренности ученика общеобразовательного учебного заведения на основе субъектно-причинной парадигмы системы образования.

Ключевые слова: субъектно-причинна парадигма освіти, технології проектування личностного розвитку одаренності учасника, учебно-воспитательний процес.

Ludmila Yenotayeva, Alla Volodchenko. Personal development of gifted students of secondary schools in context of subekt-causality paradigm of education.

This article analyzes the major life activity of the individual components as an integrated system describing the process of "self-development" of the individual, as part of freedom-centric educational system.

Keywords: free development of personality, self-regulation, freedom, self-education, development - self-development.

УДК 378.046.4.50

Клименко Л. О.

ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ІНТЕРЕСУ УЧНІВ ДО ПРИРОДНИЧИХ НАУК У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Освещаются некоторые мероприятия, методы повышения квалификации учителей естественных дисциплин общеобразовательных учебных заведений в системе последипломного педагогического образования по вопросу развития интереса у учащихся к наукам в пределах STEM-образования, а именно: ознакомление учащихся с новыми достижениями наук в соответствии с